

Helmiä sioille? Raamatun kansankielelle kääntämisen kiistakysymyksiä myöhäiskeskiajan Englannissa

Reformaation tunnetuimpia tekstejä ovat kansankieliset raamatunkäännökset. Niihin liittyi jo keskiajalta periytyviä kiistoja. Englannissa kiistoja käytiin 1300-luvun lopulla, jolloin teologi John Wycliffen oppilaat käänsivät Raamatun englanniksi. Kun monet Wycliffen ajatukset julistettiin harhaopeiksi, joutui myös häneen yhdistetty käännös epäilyksenalaiseksi.

Kääntämisen puolustajat korostivat, että kirkon latinankielinen Raamattu (Vulgata) oli käännös. Miksei Raamattua voitaisi siis kääntää myös nykyään? Kääntämisen vastustajat pelkäsivät, että käännettäessä tekstiin tulisi virheitä ja kääntäjät ujuttaisivat sinne harhaoppeja. Puolustajat totesivat, että myös Vulgatan käsikirjoituksissa oli huolimattomien kopioitsijoiden tekemiä virheitä.

Kääntämisen vastustajien mielestä Raamattua ei ollut hyvä antaa rahvaan käsiin, joka rypi synneissään kuin sika ja palasi syntien pariin kuin koira oksennuksensa luo. Tästä kertoivat vastustajien mukaan Jeesuksen sanat "Älkää antako koirille sitä mikä on pyhää, älkääkä heittäkö helmiänne sikojen eteen, etteivät ne tallaa niitä jalkoihinsa ja käy teidän kimppuunne ja raatele teitä" (Matt. 7:6). Kääntämisen puolustajien mielestä Raamattu oli ainoa tie pelastukseen. He viittasivat Jeesuksen sanoihin "Ne sanat, jotka olen teille puhunut, ovat henki ja elämä" (Joh. 6:63). Nämä sanat oli välitettävä kansalle sellaisinaan.

Kääntämisen vastustajat vetosivat 2. Korinttolaiskirjeeseen: "sillä kirjain näet tuo kuoleman, mutta Henki tekee eläväksi" (3:6). Ilman papiston ohjausta Raamatun eri merkitystasojen tuntemisessa kansa voisi ymmärtää tekstin kirjaimellisesti ja hairahtua harhaoppeihin. 'Paljaan' Raamatun tekstin sijaan rahvaalle – kuten pikkulapselle – olisi annettava helpommin sulavaa, valmiiksi pureskeltua ravintoa. Koska yksinkertaiset sielut eivät osaa ajatella kuin ruumiillisia asioita, heidän päätään ei pidä sekoittaa Kristuksen jumaluuteen liittyvillä korkeammilla pohdiskeluilla. Asiat olisi sen sijaan paras selittää havainnollisilla kertomuksilla Jeesuksen elämästä.

Jotkut kääntämisen puolustajat katsoivat, että Jumala johdattaisi vanhurskaita lukijoita ymmärtämään tekstin merkityksen ilman pappien antamaa opastusta. Väite kyseenalaisti kirkon yli tuhannen vuoden kuluessa hyväksymän raamatunselityksiperinteen. Maltillisemmat korostivat, että käännöksen ohella tarvittiin kansankielisiä selitysteoksia. Kääntämisen puolustajat ryhtyivät sanoista tekoihin. Wycliffeläiset kääntäjät kertovat esipuheessaan, miten Vulgatan tekstivirheistä pyrittiin eroon. Sitten laadittiin latinan rakenteita noudatteleva raakakäännös, joka lopulta muokattiin ymmärrettävämpään asuun. Käännöksestä on säilynyt yli 250 käsikirjoitusta. Olen tutkinut tätä aineistoa Suomen Akatemian tukemana Turun yliopistossa.

Matti Peikola

Blogikirjoitus perustuu Turun tuomiokirkossa 22.2.2016 pidettyyn esitelmään.